

URBANISMUL DIN RSSM PRIN PRISMA REGLEMENTĂRILOR STATALE (1944–1952)

Doctorandă **Alina OSTAPOV**
Institutul Patrimoniului Cultural

URBANISM IN THE MSSR IN TERMS OF STATE REGULATIONS (1944–1952)

Summary. The first years of post-war architecture are characterized by the restructuring of the administration of the cities of the republic, according to the regulations of the new political regime. The basic principle was the absolute control of that domain. The urban image changes according to the ideological policies of the central power.

Urban organisms are developed by spatial differentiation, with special attention being given to centers, which are more of a priority. The plotting is elaborated depending on the surface, the heights, the constructive typologies and the density of the population. Finally, some parameters are different from the initial ones proposed. The spatial aspect is characterized by division into large districts with highways, whose side fronts were strictly coordinated. The terms of project elaboration were the most important issue, and these were permanently prolonged by the administration. The main reason being the lack of a strong geodetic organization and the need for collaboration with contracting organizations that „did not always meet their obligations” [3].

Urbanism of the 1944–1952 period is noted by the architects A. V. Șciusev, V. Alexandrov, I. Șmurun, L. B. Bronfman, V. P. Mednic, P. N. Ragulin, N. A. Gulavski, R. E. Kurt, V. A. Voițehovshi, V. F. Smirnov and others.

Keywords: MSSR, urban planning, rehabilitation, main architect, legislation.

Rezumat. Primii ani ai arhitecturii postbelice se caracterizează prin restructurarea administrației orașelor republicii, conform reglementărilor noului regim politic. Principiul de bază era controlul absolut al domeniului respectiv. Imaginea urbanistică se schimbă în funcție de politicile ideologice ale puterii centrale.

Organismele urbanistice se dezvoltă prin diferențiere zonală, o atenție specială acordându-se centrelor, acestea fiind prioritare. Parcelarea se elaborează în funcție de suprafață, înălțime, tipologiile constructive și în raport cu densitatea populației, în final, unii parametri fiind diferiți de cei inițiali propuși. Aspectul spațial se caracterizează prin divizarea în cartiere de dimensiuni largi, cu artere magistrale, ale căror fronturi laterale erau strict coordonate. Termenii de elaborare a proiectelor erau cea mai importantă problemă, aceștia fiind permanent prelungiți de administrație. Motivul principal fiind lipsa unei organizații geodezice și necesitatea colaborării cu organizațiile contractante, care „nu întotdeauna își îndeplineau obligativitățile” [3].

Urbanismul perioadei anilor 1944–1952 este marcat de activitatea arhitecților A. V. Șciusev, V. Alexandrov, I. Șmurun, L. B. Bronfman, V. P. Mednic, P. N. Ragulin, N. A. Gulavskii, R. E. Kurt, V. A. Voițehovshii, V. F. Smirnov și alții.

Cuvinte-cheie: RSSM, urbanism, reabilitare, arhitect principal, legislație.

Arhitectura perioadei postbelice se caracterizează prin consolidarea monopolului Partidului Comunist asupra dezvoltării politice, social-economice și spirituale a republicii.

Cel de-al Doilea Război Mondial a provocat mari distrugerii în localitățile moldovenești: „în urma minării, bombardamentelor aviației și luptelor terestre sunt dărâmate circa 30 mii de clădiri” [2, p. 172]. De aceea lucrările de restabilire au putut fi desfășurate doar în paralel cu elaborarea planurilor de reconstrucție a orașelor. În acest scop, Comitetul de Arhitectură a alocat pentru lucrările topografice și de planificare 60-70 la sută din totalul de cheltuieli, iar în 1947 – 83 la sută [3].

Pe parcursul primilor 20 de ani de după război, majoritatea orașelor republicii au fost practic construite din nou. Mai întâi, pentru centrele urbane

principale ale RSSM: Chișinău – arhitect A.V. Șciusev (figurile 1, 2); Tiraspol – arhitecți V. Alexandrov, I. Șmurun; Bender – arhitecți L.B. Bronfman, V.P. Mednic; Bălți – arhitecți P.N. Ragulin, N.A. Gulavskii; Orhei – arhitect R.E. Kurt; Soroca – arhitect V.A. Voițehovshii; Cahul – arhitect V. F. Smirnov – au fost elaborate schemele planurilor generale, cu modificări considerabile, care au inclus raioane (sectoare), cartiere și artere magistrale – componente semnificative ale orașelor sovietice.

O atenție deosebită s-a acordat domeniului construcției, arhitecturii și reconstrucției orașelor și satelor. Politica perioadei sovietice urmărea creșterea eficienței tuturor activităților arhitecturale și unirea forțelor tuturor arhitecților pentru realizarea, în spiritul timpului, a unui mediu spațial-artistic rațional organizat, propice educației estetice și morale a poporului sovietic. „Orașul

Figura 1. Planul general al or. Chișinău.
Autor: academicianul A.V. Șciusev.

sovietic este alcătuit, ca aproape toate orașele, din trei secțiuni care se interconstruiesc reciproc, o secțiune o formează edificiile reprezentative ale puterii, alta este dedicată locuințelor (obligatoriu colective), iar ultima este cea a industriei” [1, p. 54-55]. Directivele primelor planuri cincinale erau determinate, preponderent, de problemele de reconstrucție a fondului construit al Moldovei.

În septembrie 1943, în cadrul Consiliului Comisarilor Poporului al URSS a fost creat Comitetul de Arhitectură, redenumit, în martie 1946, în Comitetul de Arhitectură în cadrul Consiliului de Miniștri [4]. Pentru analiza proiectelor de planificare, de amenajare exterioară și de arhitectură peisajeră a orașului, a proiectelor de construcții în masă și a edificiilor semnificative, a fost creată Comisia arhitecturală orășenească. Componenta acesteia era stabilită de organul superior – Comitetul de Arhitectură. Arhitectul principal al orașului făcea parte din Comitetul Executiv al Consiliului municipal de deputați, fiind subordonat Comitetului de Arhitectură. El își asuma responsabilitatea pentru planificare și designul arhitectural, având următoarele atribuții:

a) Organizarea lucrului privind proiectele de planificare a orașului și executarea acestora;

b) Alegerea terenurilor pentru construcții pe teritoriul orașului și transmiterea proiectelor pentru aprobare Comitetului Executiv al Consiliului municipal de deputați;

c) Elaborarea și predarea sarcinilor de planificare și arhitecturale, cu datele inițiale pentru proiectarea

Figura 2. Schema zonării constructive a or. Chișinău.
Autor: academicianul A.V. Șciusev.

construcțiilor și amenajarea planului general (soluțiile arhitecturale și înălțimea clădirilor, cu indicarea amplasării în teritoriu, cerințele față de amenajare în plan și în cadrul peisajer, amplasarea instituțiilor gospodărești și a celor de comerț, stabilirea liniilor roșii și a cotelor de planificare pe verticală, conexiunea la rețelele subterane);

d) Analiza și transmiterea pentru aprobare consiliului local și organelor superioare a proiectelor de planificare a construcțiilor și spațiilor verzi ale teritoriilor orășenești, precum și a proiectelor de construcție și reconstrucție a edificiilor publice și locative, realizate din fondurile bugetului orășenesc, coordonarea proiectelor de construcție și reconstrucție a edificiilor publice și a celor locative, planificarea clădirilor industriale situate pe marginea magistralelor urbane;

e) Realizarea verificărilor de stat în arhitectură și construcții, conform dispoziției „Despre controlul de stat în arhitectură și construcții” aprobată prin Decretul Consiliului Comisarilor Poporului al URSS din 16.08.1944;

f) Supravegherea procesului arhitectural-artistic, de amenajare și plantare a spațiilor verzi ale orașului;

g) Supravegherea monumentelor de arhitectură și a picturii monumentale, sculpturilor și a artei decorative. Organizarea activităților în scopul recuperării, restaurării și folosirii unor monumente, precum și supravegherea realizării acestora;

h) Coordonarea lucrărilor topografice și geodezice, inginerești și geologice, executate de diferite orga-

Figura 3. Desfășurățile străzii principale a or. Chișinău. Autor: academicianul A.V. Șciusev.

nizații pe teritoriul orașului, acordarea dreptului pentru executarea acestor lucrări și verificarea lor;

i) Organizarea păstrării, reparației și restaurării semnelor geodezice, acumularea și păstrarea hărților topografice, geodezice, inginerești și geologice, înregistrarea schimbărilor curente și indicarea acestora în termene stabilite pe planurile geodezice;

j) Supravegherea și verificarea amplasării construcțiilor subterane în conformitate cu proiectele de planificare și edificare ale orașului.

Pentru îndeplinirea funcțiilor atribuite, arhitectului-șef al orașului i s-a acordat dreptul:

a) De a suspenda sau interzice, cu autorizarea comitetelor executive ale Consiliilor orașenești de deputați ai muncitorilor, construcția efectuată cu încălcarea planului de amenajare a orașului și în cazurile de încălcare a legislației în domeniul construcțiilor, cu notificarea imediată a autorității superioare a Comitetului pentru Arhitectură al Consiliului Comisarilor Poporului din URSS;

b) De a vizita în mod liber construcțiile realizate în aria orașului;

c) De a pune problemele în fața autorităților competente privind aducerea la răspundere disciplinară și

Figura 4. Perspectiva Casei Guvernului RSSM. Autor: academicianul A.V. Șciusev.

Figura 5. Proiect al casei de locuit cu confort ridicat. Autor: arhitect R. L. Spirer.

penală a persoanelor vinovate care încalcă proiectul de planificare și construcție a orașului sau legislația în domeniul construcțiilor, planurile și normele de construcție.

Pentru examinarea proiectelor de planificare, construcție, amenajare exterioară și plantare a spațiilor verzi ale orașului, planurilor de construcție în masă și înălțare a edificiilor publice și locative de importanță majoră, a fost creată Comisia arhitecturală orășenească. Candidații pentru postul de arhitect-șef al orașului trebuiau să dețină studii superioare în arhitectură, precum și experiență în proiectare arhitecturală sau în construcții. Numirea și demiterea arhitecților era făcută de președintele Comitetului pentru Arhitectură al Consiliului Comisarilor Poporului din URSS, la propunerea Comitetului executiv al Consiliului local de deputați ai muncitorilor. Costurile de întreținere a arhitectului-șef al orașului și a aparatului său au fost acoperite din contul alocațiilor Comitetului executiv al Consiliului municipal de deputați ai muncitorilor la bugetul local și din taxele stabilite pentru lucrările tehnice (redactarea și eliberarea sarcinilor de planificare arhitecturală, executarea și eliberarea planurilor de situație, a liniilor roșii și a cotelor verticale, executarea expertizelor proiectelor și a devizelor de cheltuieli) [5].

Arhitectul principal al orașului era împuternicit pe o durată de un an și cu alte activități, cum ar fi: gestionarea activității Comitetului orășenească în arhitectură, angajarea și eliberarea lucrătorilor, încheierea contractelor gospodărești de diferite tipuri legate de activitatea departamentului, executarea tuturor operațiunilor bancare, folosirea creditelor, închiderea și deschiderea conturilor bancare; semnarea facturilor; primirea banilor și bunurilor; desfășurarea activităților în toate instanțele judecătorești, organe arbitrarie și administrative, cu toate drepturile prevăzute de legislație.

Prin decizia Comitetului executiv al Consiliului municipal Chișinău din data de 5 iunie 1945 a fost aprobată numirea lui Robert Kurț în calitate de arhitect principal al orașului Chișinău [8].

La 16 august 1945, în urma analizei efectuate de către Comitetul executiv al Consiliului municipiului Chișinău a schemei planului general de reconstrucție și restabilire a orașului Chișinău, propusă de academicianul Alexei Șciusev, a fost luată hotărârea de a elabora planul general al Chișinăului. S-a decis organizarea unui atelier de elaborare a planului general detaliat de reconstrucție a orașului.

La 24 iulie 1946, a fost aprobată decizia Comitetului executiv al Consiliului orășenească „Despre starea

Figura 6. Proiecte ale caselor de locuit cu 3 și 4 camere. Autori: arhitecții V. P. Mednik, F. P. Naumov, N. S. Iudin, A. E. Ambarțumean, R. E. Kurț, B. G. Bitman, G. M. Leventali.

Tabelul 1

Caracteristicile urbanistice ale Chișinăului în conformitate cu primul său plan general, anul 1947

Nr. Crt.	Raioanele orașului	Caracterul construcției	Aria ha	Densitatea populației om/ha	Numărul populației pe raion
1	Valea Dicescu	De tip rural 1 etaj	210	50	10 500
2	Buiucaeni	De tip rural 1-2 etaje	280	90	25 000
3	Așezarea din Bariera Sculeni	De tip urban 1-2 etaje	64	90	5 700
4	Partea centrală a orașului	De tip urban 1-3 etaje.	650	180	11 7000
5	Poșta Veche	De tip semi-urban 1 etaj	280	50	14 000
6	Râșcani	De tip semi-urban 1 etaj	180	50	9 000
7	Râșcani	De tip urban 1-2 etaje	125	90	11 250
8	Melestiu	De tip urban 1-2 etaje	25	90	2 250
9	Așezarea pe str. nr. 21	De tip semi-urban 1 etaj	60	50	3 000
10	Mălina Mare	De tip urban 1-2 etaje	103	90	9 270
11	Mălina Mică	De tip urban 1-2 etaje	32	90	2 880
12	Mălina Mică (zona verde)	De tip rural	345	10	3 450
13	Frumușica	De tip semi-urban 1-2 etaje	238	50	11 900
14	Botanica	De tip semi-urban 1 etaj	200	50	10 000
15	Botanica	De tip rural 1 etaj	235	10	2 350
Total			3027	-	237 550

Tabelul 2

Caracterul construcției și densitatea populației orașului Chișinău, anul 1947

Nr. crt.	Caracterul construcției	Densitatea populației/ha	Construcțiile din aria totală a orașului (%)
1	De tip urban, 1-2-3 etaje	180	20
2	De tip urban, 1-2 etaje	90	20
3	De tip semi-urban, 1 etaj	50	40
4	De tip rural, 1 etaj	10	20

lucrărilor de ridicare topografică și planificare a orașului Chișinău”, în care se arată că lucrările din anul 1945 și începutul anului 1946 nu au fost executate conform planului stabilit, realizarea lucrărilor geodezice ale orașului Chișinău fiind începută abia în aprilie 1946. Cauza era lipsa unei organizații de geodezie.

Doar la 3 iulie 1947 s-a decis alocarea a 10 000 de ruble pentru procurarea instrumentelor și aparatului

geodezic în legătură cu trecerea la executarea individuală a lucrărilor topografice. Deci, termenul de finalizare a lucrărilor a fost prelungit cu 9-10 luni. În scopul accelerării lucrărilor, au fost întreprinse mai multe activități: asigurarea cu spațiu locativ a specialiștilor invitați, asigurarea cu transport, obligarea arhitectului principal de a include în planul din 1947 ridicarea geodezică a suburbiilor orașului Chișinău la scara

1:5 000, pentru care se alocau 400 000 de ruble, crearea Serviciului geodezic de calcul, atenționarea președinților comitetelor executive raionale asupra construcțiilor în zonele interzise, conform Decretului nr. 323 din 9 octombrie 1944 și interzicerea atribuirii terenurilor pentru construcțiile cu fațadele orientate spre străzile orașenești (deciziile se luau în baza comitetului executiv al orașului). Atribuirea terenurilor orașenești pentru grădini individuale sau colective sau pentru gospodăriile auxiliare se făcea conform planului general. Autorul proiectului trebuia să prezinte lucrarea finalizată pe data de 10 august Comitetului executiv al Consiliului orașenesc. Prin decizia din 21 februarie 1947, s-a dispus organizarea unei expoziției pentru expunerea proiectului de reconstrucție a orașului Chișinău, elaborat de academicianul A. Șciusev. În acest scop erau alocate 6 000 ruble, 25 m de material de mătasă, 25 m de pânză de sac, covoare 30 m², flori vii în ghiveciuri ș. a. Proiectul a fost încheiat în septembrie 1947 și aprobat de Guvernul RSSM.

„Planul general de reconstrucție a orașului Chișinău”, implementat sub îndrumarea academicianului A. Șciusev, conținea următoarele prevederi: se păstra un număr de până la 35 de întreprinderi industriale și principala rețea de străzi a părții de sus a orașului, însă se reconstruia radical partea de jos, principalul segment al străzii Lenin (astăzi Bd. Ștefan cel Mare și Sfânt) își menținea poziția de axă longitudinală a urbei, unde urmau a fi amplasate cele mai importante edificii (figura 3). A fost creată a doua axă compozițională, perpendiculară pe strada Lenin, care intersecta Piața Guvernului și se termina pe colina Râșcani cu Monumentul Reunirii Moldovei, iar în partea opusă – cu clădirile Universității, Academiei de Științe și Observatorului Academiei de Științe. Această axă era susținută de două magistrale radiale ce porneau din Piața Biruinței și continuau spre principalele ieșiri din oraș – șoselele Orhei și Bender.

Drept rezultat, s-a ținut cont de majoritatea cerințelor, însă problemele arhitectural-planimetrice ale noilor zone orașenești au fost rezolvate mai puțin reușit. Erau bine organizate zonele industriale și zonele locuințelor individuale. În partea centrală se planifica

construcția edificiilor cu două și trei niveluri. Aici se permitea construcția locuințelor cu câteva apartamente, cu cerințe de confort ridicat, precum și a edificiilor comerciale și administrative. Apoi au urmat construcțiile cu 1-2 niveluri și zonele clădirilor cu un nivel. Proiectul planului general a rezolvat și problemele referitoare la aprovizionarea cu apă potabilă, canalizare, plantare a spațiilor verzi, energetică, inundare, planificare verticală și transport orașenesc [3].

Așadar, se evidențiază procedeele de organizare planimetrică a edificiilor reprezentative ale puterii (figura 4), care ocupau ariile centrale, la fel ca și locuințele cu un confort ridicat (figura 5), situate de-a lungul arterelor principale, iar mai departe de centru se construiau case mai ieftine (figura 6), fapt ce demonstrează o discriminare socială. La fel, se pune accentul pe o nouă tipologie constructivă – locuința colectivă.

Amploarea modificărilor urbanistice efectuate în acești ani este confirmată prin transformarea Chișinăului dintr-un oraș cu circa 112 000 de locuitori (1939) într-un centru administrativ, industrial și cultural al Moldovei sovietice cu peste 300 000 de locuitori.

În conformitate cu primul plan general al orașului și cu decretul Consiliului de Miniștri al RSSM din 26 decembrie 1947, populația urbană a capitalei republicii număra 237 560 de oameni (tabelul 1).

Din informația sus-menționată (tabelele 1 și 2) deducem că aria construcției orașului a fost estimată din calculul 3 027 ha pentru populația orașului de 237 550 de oameni, la densitatea construcției de 90-180 oameni/ha, adică 40 la sută din suprafața totală, și 10-50 oameni/ha, adică 60 la sută din suprafața totală.

Acestea sunt datele furnizate la momentul finalizării primului plan general al orașului. Mai târziu, în principalele dispoziții de planificare urbană, la capitolul aria zonelor de construcție și densitatea populației, datele se modificau la cerința Comitetului pentru Arhitectură al Consiliului de Miniștri al Uniunii Sovietice și a.

În 1952 planul general al orașului Chișinău a fost revizuit și aprobat de Comitetul pentru Construcții al Consiliului de Miniștri al Uniunii Sovietice.

În documentul aprobat au fost adoptate un șir de prevederi (tabelul 3).

Tabelul 3

Caracterul construcției și densitatea populației orașului Chișinău, anul 1952

Zona construcției	m ² construiți	Densitatea om/ha
3-4 etaje	3 500	390
2 etaje	1 800	200
1 etaj	1 600	173
noi de 2 etaje	2 400	267
tip rural de 1 etaj	900	100

Indicarea densității populației și construcției a constituit drept bază pentru a calcula dimensiunile cartierelor rezidențiale și publice (tabelul 4). Din datele prezentate în tabelele 3 și 4, aprobate de Comitetul pentru Construcții al Consiliului de Miniștri al Uniunii Sovietice, putem generaliza următoarele (tabelul 5): raioanele au fost modificate, densi-

tatea populației a sporit de la 90-180 om/ha până la 267-390 om/ha, dublându-se deci, așezările și zonele cu caracter rural s-au extins de zece ori – de la 10-50 om/ha până la 100-173 om/ha, iar suprafața urbană construită a fost redusă de aproape trei ori – de la 3 027 ha la 1143 ha. [7].

Tabelul 4

Caracteristicile urbanistice ale Chișinăului în raport cu modificările introduse în 1952

Raionul orașului	Zona construcției 3 etaje			Constr. nouă 2 etaje	Constr. nouă 1 etaj	Total
1	2	3	4	5	6	7
I. Raionul central						
Populația	67,1	9,0	11,1	2,4	0,3	89,8
Suprafața locativă, m ²	604 000	81 000	99 000	21 600	2 700	808 300
Teritoriul cartierelor locative, ha	173,0	45,0	62,0	9,0	3,0	292,0
Teritoriul cartierelor publice, ha	67,1	9,0	11,0	2,4	0,3	89,8
Total cartiere, ha	240,1	54,0	73,0	11,4	3,3	381,8
II. Raionul de nord / Râșcani						
Populația	10,3	-	-	17,3	7,4	35,0
Suprafața locativă, m ²	92 700	-	-	155 800	66 400	314 900
Teritoriul cartierelor locative, ha	27,0	-	-	65,0	74,0	166,0
Teritoriul cartierelor publice, ha	10,3	-	-	17,3	7,4	35,0
Total cartiere, ha	37,3	-	-	82,3	81,4	201,0
III. Zona gării/Botanica						
Populația	8,1	-	-	27,0	6,7	41,8
Suprafața locativă, m ²	72 900	-	-	243 000	60 300	376 200
Teritoriul cartierelor locative, ha	21,0	-	-	101,0	67,0	189,0
Teritoriul cartierelor publice, ha	8,1	-	-	27,0	6,7	41,8
Total cartiere, ha	29,1	-	-	128,0	73,7	230,8
IV. Raionul de sud / Mălina Mică și Mălina Mare, Valea Dicescu						
Populația	-	-	-	3,5	17,2	20,7
Suprafața locativă, m ²	-	-	-	31 500	154 800	186 300
Teritoriul cartierelor locative, ha	-	-	-	13,0	172,0	185,0
Teritoriul cartierelor publice, ha	-	-	-	3,5	17,2	20,7
Total cartiere, ha	-	-	-	16,5	189,2	205,7
V. Raionul de vest /Sculeni						
Populația	0,6	-	-	1,9	10,2	12,7
Suprafața locativă, m ²	5400	-	-	17 100	91 800	114 300

Teritoriul cartierelor locative, ha	2,0	-	-	7,0	102,0	111,0
Teritoriul cartierelor publice, ha	0,6	-	-	1,9	10,2	12,7
Total cartiere, ha	2,6	-	-	8,9	112,2	123,7
TOTAL						
Populația	86,1	9,0	11,0	52,1	41,8	200,0
Suprafața locativă, m²	775 000	81 000	99 000	469 000	376 000	1 800 000
Teritoriul cartierelor locative, ha	223,0	45,0	62,0	195,0	418,0	943,0
Teritoriul cartierelor publice, ha	86,1	9,0	11,0	52,2	41,8	200,0
Total cartiere, ha	309,1	54,0	73,0	247,1	459,8	1 143

Tabelul 5

Caracteristicile urbanistice generale ale Chișinăului, anul 1952

Nr. crt.	Caracterul construcției	Suprafața, ha	Densitatea populației, om/ha	% constr. din suprafața totală a orașului
1	Construcții 3-4 etaje	309,1	390	27
2	2 et./la constr. existentă a orașului cu 3-4 etaje	54	200	4
3	2 etaje/constr. nouă/	247,1	267	22
4	1 etaj /la constr. orașului cu 3-4 et./	73	173	6
5	1 et. /constr. nouă/	459,8	100	41
	Total	1143	-	100

Proiectarea arhitecturală se realizează integral în institutele de proiectare: „Principalele organizații de proiectare ale republicii au 3 000 de proiectanți. Pentru început erau 20 de arhitecți, iar mai târziu lucrau deja 615 specialiști cu studii în arhitectură. În iulie 1945, la primul Congres al arhitecților Moldovei au participat doar 20 de membri, iar la cel de-al XIII-lea Congres

se numărau 242 de membri ai Uniunii Republicane de Creație” [6, p. 1].

Datele statistice propuse de arhitecți, modificate mai târziu conform deciziilor organelor superioare, demonstrează faptul că arhitecții erau permanent dirijați de regimul politic, în așa mod fiind minimizezate posibilitățile creativității arhitecturale și urbanistice.

BIBLIOGRAFIE

- Vasilescu S. Arhitectura Rusiei Staliniste. București: Editura Fundației Arhitectur design, 2014, 222 p.
- Șlapac M. Arta urbanismului în Republica Moldova. Chișinău, 2008, 272 p.
- Byulleten'. Upravlenie po delam Arkhitektury pri Sovete Ministrov Moldavskogo SSR. Kishinev, 1947.
- Voprosy organizatsii Gosudarstvennogo komiteta Soveta Ministrov Moldavskoy SSR po delam stroitel'stva i arkhitektury. Postanovlenie Soveta Ministrov Moldavskoy SSR ot 22.12.55. Arhiva Națională a Republicii Moldova. F. 2848, inv. 22, d. 181.
- Polozhenie o glavnom arkhitektoze goroda Kishineva ot 13.10.1944. ANRM. F. 3304, inv. 1, d. 1.
- Prilozhenie k stroitel'noy gazete „Arkhitektura” N.15. 27 iyulya 1986.
- Protokoly zasedaniy arkhitekturnoy komissii pri glavnom arkhitektoze goroda i materialy k nim za 1952–1953 gg. ANRM. F. 3304, nr. 1, inv. 40, s. 1-7.
- Resheniya i rasporyazheniya ispolkoma Kishinevskogo gorodskogo Soveta, otnosyashchiesya k deyatelnosti ot dela po delam arkhitektury za 1945–1948 gg. ANRM, F. 3304, inv. 1, d. 3.